

Thuiskomen op het toneel

Na ruim dertien jaar schrijven en een enerverende periode als Dichter des Vaderlands is Ramsey Nasr terug als acteur. Bij Toneelgroep Amsterdam speelt hij alcoholist Jamie in O’Neills ‘Lange dagreis naar de nacht’.

INTERVIEW **Hanny Alkema**

Hij had het niet voorzien: “Nooit ga ik weer vast bij een gezelschap, nooit meer avond aan avond hetzelfde. Nog geen half jaar nadat ik dat tegen vrienden had gezegd, tekende ik een contract en sta ik weer als acteur op toneel. En ja, inderdaad, in vaste dienst. Dat ik acteren in de begintijd was gaan zien als een sleur, als een louter reproduceren van een toneelstuk, was in het licht van toen. Ik wilde ook schrijven en het lukte me absoluut niet daar de tijd voor te nemen. Dat frustreerde me.”

Na de toneelschool, de Herman Teirlinck Studio in Antwerpen, viel Ramsey Nasr (1974) met zijn weergaloze afstudeermonoloog ‘De Doorspeler’ meteen in de prijzen. Hij speelde daarna vijf jaar bij Het Zuidelijk Toneel om zich vervolgens geheel aan zijn literaire ambities te wijden. Landelijke bekendheid kreeg hij vooral als politiek betrokken en zich danig in het cultuurdebat roerende Dichter des Vaderlands. Nu heeft hij zich laten inlijven bij Toneelgroep Amsterdam, net als Het Zuidelijk Toneel destijds onder leiding van Ivo van Hove.

“Het is een nieuwe stap en tegelijk een thuiskomen. Ik heb in al die jaren nog vaak op een podium gestaan, maar dan vooral om poëzie voor te dragen. Tegen mijn zin wordt dat vaak een performance genoemd. Aan het begrip performance heb ik een enorme hekel. Alsof poëzie verkocht moet worden en niet op zichzelf kan staan. Er is een wezenlijk verschil tussen poëzie en drama. Bij poëzie gaat het echt om

de taal. De dichter moet daarachter verdwijnen, moet zichzelf minimaliseren. Bij drama kun je je lichaam niet negeren, omdat je het personage vertegenwoordigt. Dus móet je je manifesteren. De kracht van theater is immers doen alsof, je voordoen als iemand anders.”

“Dat ik ja heb gezegd tegen Toneelgroep Amsterdam is een samenloop van omstandigheden. De periode Dichter des Vaderlands liep ten einde, zij vroegen me en zo werd ik voor die uitdaging gesteld. Ivo zei: Ik weet dat je een heel ander leven hebt geleid, maar hier geldt, je bent erbij of je bent er niet bij. Er vol voor gaan, al is geen contract levenslang zoals Ivo me ook nuchter voorhiel, dat tezamen hielp me over de streep. Daarbij zijn de voorwaarden bij Toneelgroep Amsterdam gunstiger dan bij Het Zuidelijk Toneel destijds. Dat was een klein ensemble waar iedereen in vrijwel alle stukken

‘Bij poëzie gaat het echt om de taal. De dichter moet daarachter verdwijnen. Bij drama kun je je lichaam niet negeren.’

moest spelen. Dat betekende één week na de première van de ene voorstelling alweer repeteren voor de volgende. Dat was vier van de zes dagen dubbel: overdag repeteren, ’s avonds spelen – en reizen: elke dag naar een andere plaats – en alleen de zondag vrij. Om je wasje te draaien. Letterlijk werd dat een telkens reproduceren van een toneelstuk, en dan heb ik niet het idee, dat ik iets zinvol aan het doen ben. Bij Toneelgroep Amsterdam wordt veel meer in moten, langere series op dezelfde plaats, gespeeld. Ander voordeel is dat geslaagde voorstellingen met tussenpozen worden hernomen. Zo blijft een kunstwerk levend en kan het meer adem krijgen.”

“Onderdeel van een groter geheel zijn, het communiceren met collega’s, het werken onder-leiding-van geeft ook een zekere rust. Je bent niet meer in je eentje verantwoordelijk voor alles. Dat is prettig na dertien jaar eenzaam achter de computer. Al zeiden sommigen: Je was niet weg te slaan van de media, dat ervaar je zelf heel anders. Ik zat alsmaar op die kamer van me en als ik dan voor bepaalde onderwerpen in praatprogramma’s op tv zat, was dat geen ontspanning. Veel mensen, ook vrienden die ik in de afgelopen jaren heb gemaakt, weten niet eens dat ik eigenlijk acteur ben. Zelfs een ex-lief uit Antwerpen zei laatst: dat wordt dan de eerste keer dat ik je zie spelen straks. En vorig jaar, toen ik in de tv-serie ‘Overspel’ speelde, las ik een tweet: Moet die dichter ook nog werk van acteurs afpakken!”

Bij Toneelgroep Amsterdam speelt Ramsey Nasr naast Marieke Heebink, Gijs Scholten van

Ramsey Nasr: ‘Ik wilde graag de rol van de oudste

zoon spelen omdat hij geen in zichzelf gekeerde romanticus is, rollen waar ik vaak voor ben gecast. FOTO JEAN-PIERRE JANS

Aschat en Roeland Fernhout een van de vier hoofdrollen in ‘Lange dagreis naar de nacht’ van Eugene O’Neill (1888-1953). ‘Lange dagreis’ is een sterk autobiografisch getint stuk en vertelt een dag uit het leven van de familie Tyrone. Een hartverscheurend familieportret van een morfineverslaafde moeder, een alcoholische vader en hun twee zoons.

Na een vroege repetitieperiode voor de zomervakantie moet nu in de laatste twee weken voor de première, eind augustus, de voorstelling zijn definitieve vorm krijgen. Het ophalen van de tekst vindt Nasr fijn werk: “Zoals het ook fijn is om een gedicht na het schrijven weg te leggen en na een maand weer te herlezen. Dan heb je meer afstand om er dieper op in te duiken. Het is niet zo dat ik de tekst meteen kan oproepen – sommigen kunnen dat – maar na één keer herlezen herkent mijn brein het en zit het er zo weer helemaal in.”

“Ik ben al mijn hele leven gefascineerd door geheugen en hoe dat werkt. Hoe herinnering verandert naargelang omstandigheden. Een plezierig entje met je lief wordt in je hoofd een minder leuke avond als het uit is. Ook in relatie tot dit stuk houdt me dat bezig. Het was O’Neill’s doel zijn eigen familie te portretteren en het is een universeel meesterwerk geworden. Hoe heeft hij dat gedaan?! Het is zo extreem, beangstigend particulier – het zijn amper gewone personages meer – dat je geneigd bent te denken: wat moet ik ermee, en tegelijk raakt het diep. Ik vraag me af in hoeverre hij het puur uit het geheugen heeft opgetekend en in hoeverre hij zich bewust was van het feit dat

hij dramatiseerde. Het is zijn leven, letterlijk, en tevens een groots kunstwerk.”

“Toen ik het stuk las, wilde ik dolgraag Jamie, de oudste zoon spelen. Ik vind hem interessant, omdat hij niet een in zichzelf gekeerde romanticus is, rollen waar ik vaak voor ben gecast zoals Romeo in ‘Romeo en Julia’, maar iemand die de waarheid zegt en beseft dat dat iets heel destructiefs, ook zelfdestructiefs heeft. Ik snap hem wel. Hij is onredelijk, hij zuipt zich helemaal kapot, wil dan ook alles kapotmaken, maar zoekt in wezen alleen een goede relatie met zijn ouders. Het is de onmogelijkheid te ontsnappen aan je familie. Het soms niet met en zeker niet zonder elkaar kunnen. De band met familie is met niets te vergelijken. Bij vriendschap kun je zeggen: ik heb er geen zin meer in, maar van je familie kom je nooit los. Ik geloof in het darwinisme. Toen ik

‘Acteurs moeten over empathie in de breedste zin beschikken: een Hitler of Dutroux kunnen spelen, maar er ook mensen van maken’

‘The Selfish Gene’ van Richard Dawkins uit 1976 las, was ik er kapot van. De pure kracht van genetische voortplanting. Dat gaat mij een stap te ver, maar de keten van leven en dood volstaat voor mijn gevoel om tot zingeving te komen die doorgaat in een kind.”

“O’Neill reikt zo diep in zichzelf. Vanwege het autobiografische karakter mocht ‘Lange dagreis’ pas ver na zijn dood opgevoerd worden. Tennessee Williams zei: ‘He gave birth to American drama en he died for it.’ Je kunt zijn stukken niet op routine of op halve kracht spelen. Steeds diezelfde argumenten van de personages. Dat lijkt herhaling, maar juist dat komt na drie uur heel hard aan. Als je het goed speelt. En dat is geen sinecure. Jason Robards, die Jamie speelde in de eerste Broadway-versie, zei ooit: Als je weer aan zo’n lange avond gaat beginnen, moet je soms even slikken, maar dan voel je op een gegeven moment dat zetje van O’Neill in je rug: ‘We break time, we break space’.”

“Dat is wat kunst doet: een parallelle wereld aanreiken en doen beseffen dat er andere levens mogelijk zijn. Dat is vervreemding en empathie tegelijk. Acteurs moeten over empathie in de breedste zin beschikken: in extremo een Hitler of Dutroux kunnen spelen, maar er ook mensen van maken. Een acteur die zich iets niet kan voorstellen heeft heel weinig werk.”

Première ‘Lange dagreis naar de nacht’ van Eugene O’Neill door Toneelgroep Amsterdam 25-8 in Stadsschouwburg Amsterdam. Aldaar, met tussentijds tournee, t/m 13-12, www.tga.nl